

A woman with dark hair and glasses is shown from the chest up, wearing a light pink sweater. She is pointing her right index finger towards a chalkboard. The chalkboard is filled with mathematical equations, including $10 \cdot 6 = 60$, $11 \cdot 6 = 66$, and $12 \cdot 6 = 72$. The scene is framed by a large, stylized graphic element consisting of a blue and red arc with a white border, resembling a lens or a window. The background of the entire page is yellow.

KSZTAŁCENIE NA ODLEGŁOŚĆ W CZASIE PANDEMII COVID-19

SAMORZĄDOWY OŚRODEK
DORADZTWA METODYCZNEGO
I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI
w Kielcach

KSZTAŁCENIE NA ODLEGŁOŚĆ W CZASIE PANDEMII COVID-19

**Raport z badania nauczycieli na temat kształcenia
na odległość przeprowadzonego w przedszkolach,
szkolach podstawowych i ponadpodstawowych
w czerwcu 2021 roku**

Małgorzata Majta, Monika Zawadzka-Chłopek
doradcy metodyczni w Samorządowym Ośrodku Doradztwa Metodycznego
i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach

Kielce, lipiec 2021 r.

INFORMACJE WSTĘPNE O BADANIU

Badanie ankietowe „Kształcenie na odległość w czasie pandemii COVID-19” przeprowadzono w dniach od 8 czerwca 2021 r. do 28 czerwca 2021 r. Do badania zaproszono nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych z uwzględnieniem podziału na szkoły branżowe, technika i licea.

Wykorzystano narzędzie badawcze w formie ankiety przygotowanej przez zespół doradców metodycznych. Ankieta miała charakter anonimowy i zawierała 36 pytań: 30 zamkniętych, 3 otwarte oraz 3 pytania klasyfikacyjne, dotyczące wypełniających ankietę nauczycieli (rodzaj szkoły, w której pracują, stopień awansu zawodowego, nauczany przedmiot).

Procent odpowiedzi w wielu pytaniach nie sumuje się do 100%, gdyż nauczyciele mogli wskazywać na kilka przyczyn rozpatrywanego problemu.

Pytania ankiety wypełnianej online, badające jak ze zdalną edukacją poradzili sobie nauczyciele, przygotowali doradcy metodyczni Samorządowego Ośrodka Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach: Małgorzata Majta, Agnieszka Sprzęczka-Piłacik i Monika Zawadzka-Chłopek.

I. CELE I ZAKRES BADANIA

Głównym celem była diagnoza funkcjonowania nauczycieli w czasie zamknięcia szkół, spowodowanego pandemią COVID-19.

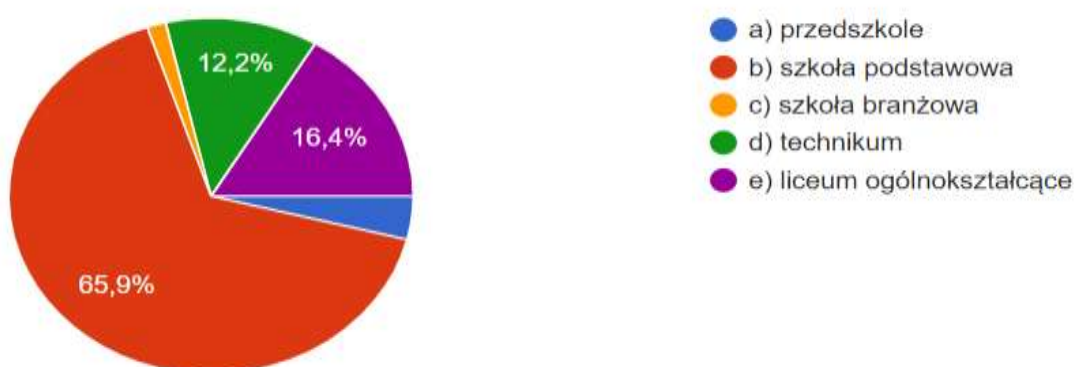
W badaniu poszukiwano odpowiedzi na pytania:

1. Jakie metody i formy pracy, zasoby edukacyjne oraz narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnej stosowali nauczyciele w kształceniu na odległość?
2. Jaki był stopień przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć dydaktycznych online i korzystania z różnych zasobów edukacyjnych i narzędzi TIK, wykorzystywanych podczas nauczania zdalnego?
3. Z jakimi problemami spotykali się nauczyciele podczas edukacji zdalnej?
4. Jaki rodzaj wsparcia i jakie szkolenia pomogłyby w podniesieniu efektywności ich pracy?
5. Jak realizowana była w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna?

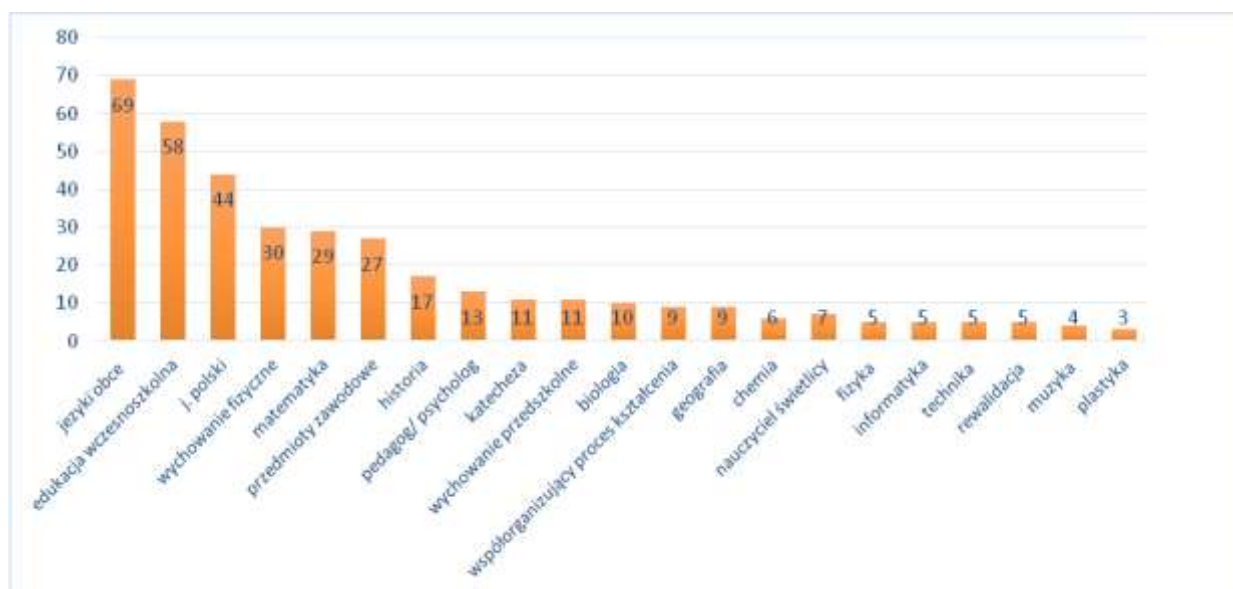
II. ANALIZA ANKIET PRZEPROWADZONYCH WŚRÓD NAUCZYCIELI

1. CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 458 nauczycieli kieleckich szkół. Zdecydowaną większość respondentów – 65,9% (302 osoby), stanowili nauczyciele szkół podstawowych, 16,4% (75 osób) to nauczyciele liceum ogólnokształcącego, 56 osób czyli 12,2% to nauczyciele technikum, natomiast 3,9% (18 osób) to nauczyciele przedszkoli, a 1,5% (7 osób) ankietowanych to nauczyciele szkół branżowych.

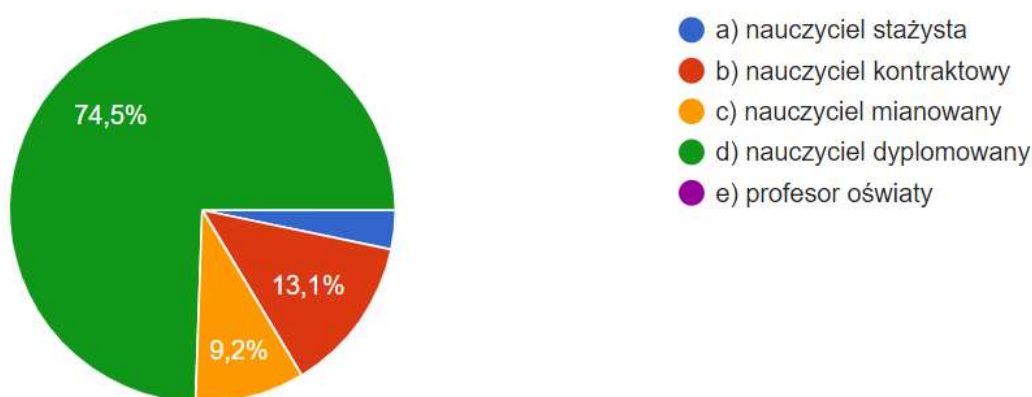
Badani nauczyciele to reprezentanci wszystkich przedmiotów, nauczyciele pracujący w bibliotece, świetlicy oraz pedagodzy i psychologzy szkolni.

38 ankietowanych nauczycieli naucza dwóch przedmiotów, 6 osób realizuje zajęcia z trzech przedmiotów. Ponadto ankietowani prowadzą takie zajęcia jak: nauka śpiewu, gry na gitarze, gry na pianinie, terapia pedagogiczna, zajęcia teatralne, doradztwo zawodowe, zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne.

Badani nauczyciele legitymowali się następującym stopniem awansu zawodowego:

- a) 341 (74,5%) – nauczyciele dyplomowani,
- b) 60 (13,1%) – nauczyciele kontraktowi,
- c) 42 (9,2%) – nauczyciele mianowani,
- d) 15 (3,2%) – nauczyciele stażyści.

2. ANALIZA PYTAŃ ANKIETOWYCH Z PODZIAŁEM NA OBSZARY

PRZYGOTOWANIE i ZASOBY DO KSZTAŁCENIA NA ODLEGŁOŚĆ

Pytanie 1. Z jakich zasobów korzystała(i) Pani/Pan podczas nauczania zdalnego?

Najlichniesza grupa – 399 nauczycieli, korzystała z własnych zasobów cyfrowych i papierowych. 340 nauczycieli wykorzystywało strony i zasoby wydawnictw, 276 badanych korzystało z e-podręczników, 232 ze stron udostępnionych przez MEN, 183 z portali społecznościowych, a 154 z blogów edukacyjnych innych nauczycieli.

Pytanie 2. Jakie narzędzia TIK wykorzystywała(i) Pani/Pan podczas nauczania zdalnego?

Nauczanie zdalne nie mogło obejść się bez konieczności korzystania z narzędzi TIK. Najczęściej podczas zajęć korzystano z aplikacji Teams – 95,6%. Wykorzystano również różne aplikacje Microsoft Office 365 – 76% oraz aplikacje Google – 33,2%, aplikacje do

tworzenia testów takie jak: Forms – 44,8%, Formularze Google – 13,8%, Testportal – 19%, Kahoot – 15,1%. Nauczyciele korzystali chętnie z programów do tworzenia prezentacji – 41,7%, a czasami wykorzystywali tablice interaktywnych online – 19%. Ankietowani nauczyciele stosowali podczas zajęć programy aktywizujące uczniów, takie jak: Wordwall – 26,4%, Genially – 18,3%, Quizziz – 17,9%, LearningApps – 15,9%, Canva – 7,2% oraz aplikację Mentimeter – 1,5%.

Pytanie 3. Prosimy o wskazanie metod pracy, które wykorzystywała(i) Pani/Pan w nauce zdalnej.

Najwięcej respondentów stosowało w pracy zdalnej między innymi takie metody jak:

- a) pokaz – 355 (77,5%),
- b) pogadanka – 345 (75,3%),
- c) praca z książką – 309 (67,%),
- d) dyskusja – 293 (64%),
- e) gry i zabawy dydaktyczne – 292 (63,8%),
- f) metoda ćwiczeń praktycznych – 287 (62,7%),
- g) wykład – 242 (52,8%),
- h) burza mózgów – 238 (52%),
- i) praca z tekstem źródłowym – 234 (51,1%).

Mniej popularnością cieszyły się metody aktywne:

- a) mapy myśli – 148 (32,3%),
- b) projekt – 124 (27,1%),
- c) debata (np. „za” i „przeciw”) – 94 (20,5%),
- d) rysowanie ilustracji, infografik, komiksów, rysonotek – 93 (23%),
- e) stosowanie plakatu podsumowującego treść zajęć – 73 (15,9%),
- f) odgrywanie scenek – 68 (14,8%),
- g) metoda „zalety, wady i to, co interesujące” – 51 (11,1%),
- h) metaplan (jak jest, jak być powinno, dlaczego nie jest tak jak być powinno, co zrobić) – 43(9,4%),
- i) metoda wirtualnego escape roomu – 42 (9,2%),
- j) analiza SWOT (mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia) – 42 (9,2%),
- k) drzewo decyzyjne – 40 (8,7%),
- l) stacje zadań – 27 (5,9%),
- m) symulacja – 26 (5,7%).

Pytanie 4.1. Jak często podczas lekcji online stosowała(l) Pani/Pan pracę z całym zespołem?

Pracę z całym zespołem klasowym stosowało zawsze – 52,2% ankietowanych, często – 39,3%, rzadko – 4,6%, nigdy – 3,9%.

Pytanie 4.2. Jak często podczas lekcji online stosowała(l) Pani/Pan pracę w grupach?

Pracę w grupach stosowało zawsze – 3,1% nauczycieli, często – 23,6%, rzadko – 52,6%, nigdy – 20,7%.

Pytanie 4.3. Jak często podczas lekcji online stosowała(l) Pani/Pan pracę indywidualną?

Pracę indywidualną preferowało prawie 70% badanych, rzadko stosowało ją 29,5% nauczycieli, a tylko 3,1% nigdy jej nie stosowało.

Pytanie 5. Prosimy o wskazanie materiałów dydaktycznych, które wykorzystywała(l) Pani/Pan w nauce zdalnej.

Podczas kształcenia na odległość nauczyciele najczęściej korzystali z:

- a) prezentacji – 82,5%,
- b) filmów tematycznych – 80,6%,
- c) kart pracy – 76,6%,
- d) testów – 67,7%,
- e) quizów, krzyżówek i gier edukacyjnych – 56,6%,
- f) ćwiczeń interaktywnych – 49,3%,
- g) kartkówek – 45%,
- h) sprawdzianów po każdym dziale – 35,6%,
- i) słuchowisk – 34,9%,
- j) plansz interaktywnych – 34,3%,
- k) projektu edukacyjnego – 19,2%,
- l) infografiki – 18,3%,
- m) komiksu – 11,6%,
- n) sketchnotingu (rysnotki) – 8,1%.

Pojedyncze odpowiedzi: spektakle teatralne, zdjęcia, piosenki, pliki muzyczne MP3, ćwiczenia sportowe, platforma Eduelo, autorskie filmy instruktażowe, zdjęcia z zakresu fotografii przyrodniczej, strony internetowe z wierszami, utworami, komiksami, krzyżówkami, zagadkami dla dzieci, zasoby CKE wspomagające przygotowywania do

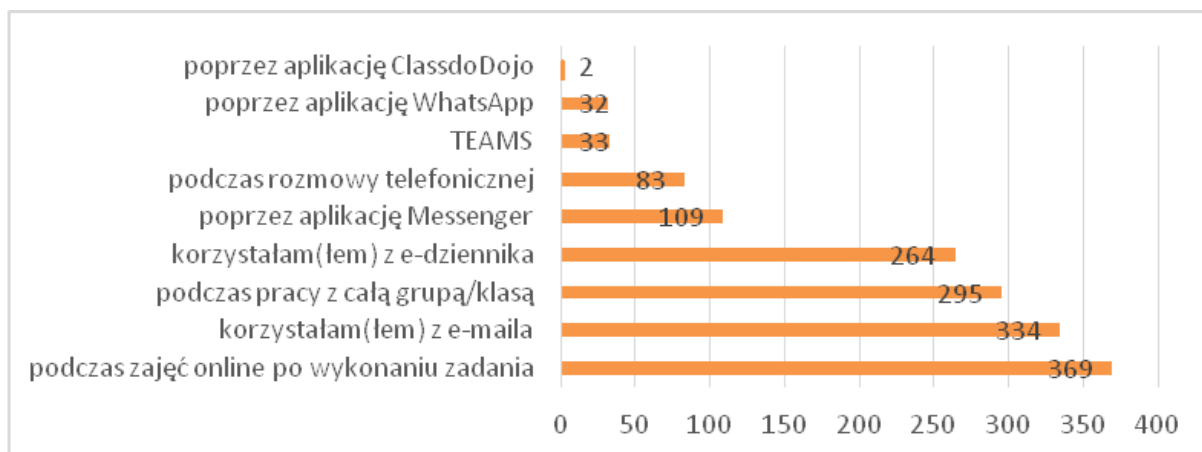
matury na poziomie rozszerzonym, nuty, akompaniamenty przez siebie opracowane, artykuły w Internecie.

Pytanie 6. W jaki sposób udostępniała(ł) Pani/Pan materiały i zadania dla uczniów?

Najwięcej respondentów umieszczało materiały i zadania dla uczniów na platformie edukacyjnej – 79,5%. Inni wykorzystywali e-dziennik – 60,9% lub e-maile – 53,1%. 39,9% nauczycieli przyznało, że odsyłało uczniów do gotowych materiałów online. W 22 przypadkach materiały edukacyjne były zostawiane przez nauczycieli w szkole, by odbierali je rodzice uczniów. Pojedyncze osoby udostępniały materiały za pomocą Massengera, aplikacji ClassDojo, strony internetowej szkoły lub SMS-ów.

Pytanie 7. W jaki sposób udzielała(ł) Pani/Pan informacji zwrotnej uczniom?

Informację zwrotną uczniowie otrzymywali najczęściej podczas zajęć online po wykonaniu zadania – 80,6%, za pomocą e-dziennika – 72,9%, podczas pracy z całą klasą lub grupą – 64,4%, za pomocą e-maila – 57,6%.

Pytanie 8. Jakie sposoby sprawdzania wiedzy uczniów stosowała(ł) Pani/Pan?

Nauczyciele najczęściej stosowali następujące sposoby sprawdzania wiedzy uczniów:

- pytania ustne podczas zajęć online – 359 osób (78,4%),
- zadania w Teams – 295 osób (64,4%),
- prace pisemne – 276 (60,3%),
- testy online – 257 (56,1%),
- projekty – 112 (24,5%).

Nieliczni ankietowani podawali inne sposoby sprawdzania wiedzy uczniów, takie jak: sprawdzanie pracy wykonanej w podręczniku lub ćwiczeniówce podczas zajęć online, sprawdzanie filmików, zdjęć prac oraz zadań wysłanych za pomocą aplikacji Messenger, Whatsapp lub SMS-ów, sprawdzanie prac plastycznych i zadań praktycznych wykonanych

podczas zajęć, zadań wykonanych w aplikacjach usługi Office 365 (Word, Excel, PowerPoint). Czwooro nauczycieli przyznało, że nie sprawdzało wiedzy uczniów.

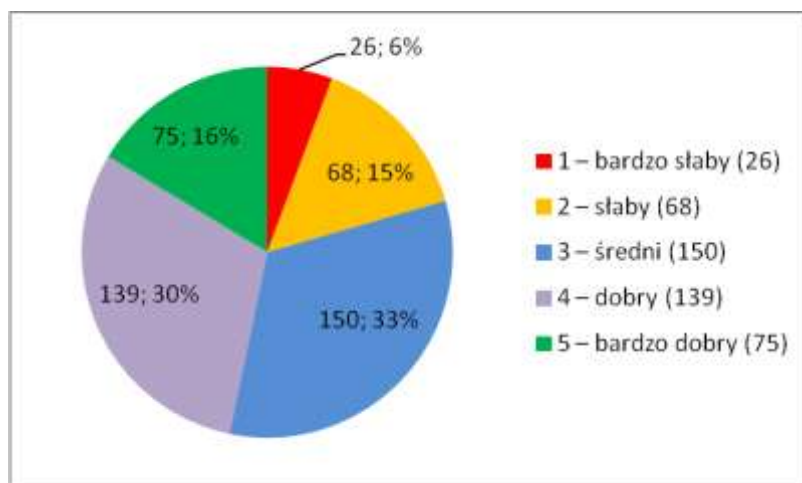
Pytanie 9. Jakie sposoby kontaktu z rodzicami wykorzystywała(l) Pani/Pan najczęściej?

Z rodzicami najczęściej nauczyciele kontaktowali się za pomocą:

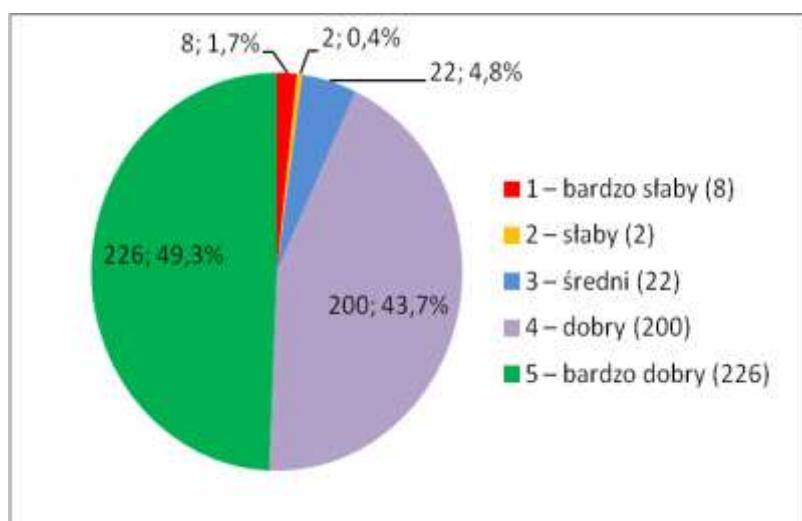
- a) e-dziennika – 85,4%,
- b) spotkań w Teams – 64,2%,
- c) rozmów telefonicznych – 61,8%,
- d) wiadomości e-mail – 46,3%.

W kontaktach z rodzicami 2,2% nauczycieli wykorzystywało również SMS-y oraz takie aplikacje jak: Messenger, WhatsApp, ClassDojo.

Pytanie 10. Proszę o wskazanie stopnia przygotowania Pani/Pana do prowadzenia zajęć dydaktycznych online przed ich wprowadzeniem.

Pytanie 11. Proszę o wskazanie stopnia przygotowania Pani/Pana do prowadzenia zajęć dydaktycznych online obecnie.

PROBLEMY I ICH ROZWIĄZYWANIE W TRAKCIE E-EDUKACJI

Pytanie 12. Co sprawiało Pani/Panu największe problemy podczas pracy zdalnej?

Najwięcej trudności w prowadzeniu edukacji zdalnej sprawiały badanym nauczycielom następujące kwestie:

- a) sprzęt komputerowy ucznia – 321 (70,3%),
- b) spędzanie zbyt dużo czasu przy komputerze – 311 (67,9%),
- c) brak aktywności uczniów podczas zajęć – 257 (56,1%),
- d) problemy zdrowotne (ból kręgosłupa, szyi, nadgarstków) – 240 (52,4%),
- e) słabe łącza internetowe i związane z tym utrudnienia – 234 (51,1%),
- f) zajmowanie się uczniami podczas zajęć innymi czynnościami niż uczenie się – 228 (49,8%),
- g) sprawdzanie efektywności nauczania – 205 (44,8%),
- h) nawiązanie kontaktu ze wszystkimi uczniami – 200 (43,7%),
- i) ocenianie uczniów – 166 (36,2%).

Najmniej problemów dotyczyło: kontaktu z dyrekcją szkoły, nauczycielami, utrzymaniem dobrych relacji z rodzicami.

Pytanie 13. Jakie było Pani/Pana samopoczucie w okresie nauczania zdalnego?

Nauczyciele wskazywali kolejno na:

- a) zadowolenie z dobrego przygotowania do lekcji – 244 (53,3%),
- b) obawy, czy uczniowie poradzą sobie z tym, czego mieli się nauczyć – 201 (43,9%),
- c) zadowolenie z powodu możliwości prowadzenia lekcji online z domu – 91 (19,9%),
- d) brak pewności w obsłudze aplikacji internetowych i programów komputerowych – 86 (18,8%),
- e) obawy, czy poradzą sobie z przeprowadzeniem zajęć online – 84 (18,3%),
- f) złość na uczniów, którzy nie byli przygotowani do zajęć – 69 (15,1%),
- g) trudność pogodzenia obowiązków domowych i zdalnej pracy – 53 (11,6%),
- h) złość na siebie za niewystarczające umiejętności związane z obsługą aplikacji i sprzętu do nauki online – 50 (11,1%),
- i) wstyd i obawy związane ze swoim wyglądem w trakcie prowadzenia zajęć przed kamerą – 11 (2,45%),
- j) brak wiedzy i doświadczenia, jak się zachowywać w trakcie lekcji online – 8 (1,7%).

Pytanie 14. Jakie symptomy braku higieny cyfrowej zaobserwowała(l) Pani/Pan u siebie?

Nauczyciele pytani o symptomy braku higieny cyfrowej najczęściej zaznaczali następujące odpowiedzi:

- a) miałam/łem dość siedzenia przy komputerze (smartfonie) – 284 (62%),
- b) pozostawałam/łem w ciągłej gotowości do odbierania połączeń i powiadomień – 237 (51,7%),
- c) czułam/łem bezsilność z powodu utrudnień sprzętowych i sieciowych pojawiających się po stronie uczniów – 237 (51,7%),
- d) czułam/łem się przeładowany informacjami – 191 (41,7%),
- e) bolała mnie głowa od ciągłego korzystania z narzędzi ekranowych i Internetu – 184 (40,2%),
- f) czułam/łem się rozdrażniony z powodu ciągłego używania Internetu, komputera, smartfona – 184 (40,2%),
- g) często nie spałam/em w nocy, przygotowując materiały dla uczniów – 115 (25,1%),
- h) byłam/em niewyspana/y z powodu używania Internetu, komputera, smartfona – 96 (21%),
- i) miałam/em problemy z koncentracją z powodu korzystania z Internetu i narzędzi ekranowych – 96 (21%)
- j) chciałam/em być niedostępny/a w sieci dla uczniów – 19 (4,1%).

Pytanie 15. Jak ocenia Pani/Pan stan psychiczny uczniów, z którymi pracowała(l) Pani/Pan zdalnie?

Nauczyciele ocenili stan psychiczny uczniów, z którymi pracowali zdalnie w następujący sposób:

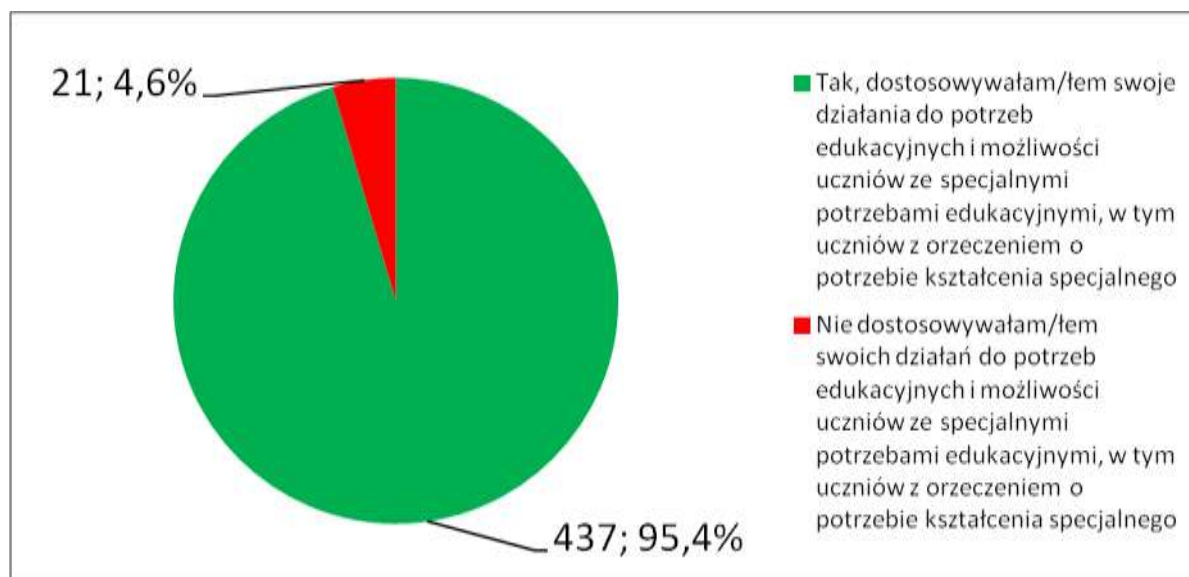
- a) widać lekkie zmęczenie – 196 (42,8%),
- b) nie obserwuję u uczniów szczególnych symptomów przemęczenia z powodu nauki zdalnej – 142 (31%),
- c) zamykają się w sobie, nie radzą sobie z obecną sytuacją, tracę z nimi kontakt – 115 (25,1%),
- d) są bardzo przemęczeni – 80 (17,5%).

Z podanych odpowiedzi można wywnioskować, że prawie 60% uczniów jest lekko zmęczonych lub bardzo przemęczonych nauką zdalną. Nauczyciele zwracali również uwagę na inne problemy psychologiczno-pedagogiczne. Podawali następujące przykłady:

- a) zaburzenia koncentracji uwagi, nadpobudliwość psychoruchowa,
- b) brak okazywania szacunku wobec siebie,
- c) obserwuje się symptomy depresji, uczniowie wspominają o doświadczaniu lęku,
- d) był czas, kiedy bardzo chcieli wrócić do tradycyjnego, stacjonarnego nauczania, potem ta tendencja się odwróciła. Jako wychowawca klasy, od rodziców dowiedziałem się, że uczniowie stali się domatorami, a każde wyjście z domu, które dotychczas sprawiało im radość, jest problemem,
- e) rosła niechęć do zabierania głosu na forum, uczniowie byli znużeni lekcjami, po głosie słychać było u niektórych spadek nastroju,
- f) zauważalny spadek aktywności uczniów i wycofanie,
- g) część uczniów nie pracowała samodzielnie, zabiegając o wysokie oceny, a nie o stan wiedzy,
- h) objawy uzależnienia od Internetu: osłabienie relacji społecznych, uczucie „pustki” i nudy poza siecią,
- i) poczucie bezradności w sytuacjach trudnych, np. słabego sygnału internetowego, wyrzucania z lekcji przez aplikację, nie przyjmowania wysyłanych plików przez program, braku bezpośredniej relacji z rówieśnikami, braku wiary we własne umiejętności i wiedzę,
- j) niektórzy uczniowie przyzwyczaili się do lenistwa podczas zajęć online, a teraz nie potrafią się obyć bez picia i jedzenia podczas lekcji stacjonarnych, samodzielne napisanie sprawdzianu, bez korzystania z pomocy naukowych czy Internetu, jest dla wielu sporym wyzwaniem,
- k) symptomy zachowań agresywnych, cyberprzemocowych,
- l) pogorszenie wzroku.

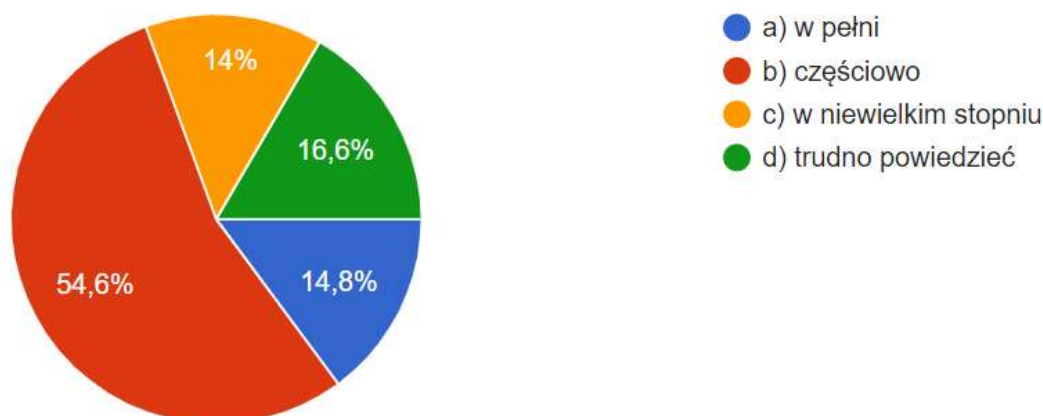
Pytanie 16. Czy w ramach kształcenia na odległość dostosowywała(t) Pani/Pan swoje działania do potrzeb edukacyjnych i możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego?

Podczas kształcenia na odległość prawie wszyscy badani nauczyciele (95,4%) nie mieli problemu z dostosowaniem swoich działań do potrzeb edukacyjnych i możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

Pytanie 17. W jakim stopniu według Pani/Pana w kształceniu na odległość możliwe było przeprowadzenie zajęć wychowawczych w sposób umożliwiający realizację zakładanych celów?

Nauczyciele mieli problem z przeprowadzaniem zajęć wychowawczych, w sposób umożliwiający realizację zakładanych celów. W pełni zakładane cele realizowało 14,8% ankietowanych, a częściowo – 54,6% nauczycieli.

Pytanie 18. Które czynniki według Pani/Pana powodowały największe trudności w realizacji zajęć wychowawczych?

Największe trudności w realizacji zajęć wychowawczych były powodowane ograniczoną możliwością realizacji zakładanych celów w kontakcie pośrednim – 300 (65,5%) oraz ograniczeniami technicznymi – 201 (43,9 %).

Wskazywano także na następujące kwestie:

- a) brak bezpośredniego kontaktu z uczniami, a tym samym interakcji między uczestnikami zajęć wychowawczych,
- b) podczas rozmów brak pewności co do szczerych wypowiedzi uczniów, ze względu na bierny udział w spotkaniach członków rodziny,
- a) brak wizualizacji reakcji poszczególnych uczniów na zagadnienia poruszane w trakcie zajęć,
- b) brak indywidualnego kontaktu z uczniami,
- c) przeciążenie uczniów i niechęć do działania,
- d) brak zainteresowania uczniów zajęciami,
- e) elementy wychowania pojawiały się podczas prowadzenia zajęć przedmiotowych.

Pytanie 19. Co według Pani/Pana byłoby najlepszym wsparciem dla nauczycieli w nauczaniu online podczas zamknięcia szkół?

Nauczyciele wskazali co byłoby dla nich najlepszym wsparciem podczas nauczania online:

- a) większa ilość darmowych zasobów – 278 (60,7%),
- b) nagrania wideo, scenariusze zajęć, przykłady dobrych praktyk – 195 (42,6%),
- c) webinaria dla nauczycieli – 169 (36,9%),
- d) kursy i szkolenia na temat nauczania online – 155 (33,8%),
- e) łatwy dostęp do ekspertów, takich jak nauczyciele posiadający większe doświadczenie w nauczaniu online lub informatycy – 139 (30,3%),
- f) spotkania online z nauczycielami, którzy chętnie dzielą się swoimi doświadczeniami i pomysłami – 136 (29,7%).

Pytanie 20. Jestem zainteresowana(y) szkoleniami doskonalącymi z zakresu następujących obszarów tematycznych: a) podnoszenie jakości kształcenia b) wychowanie, opieka, profilaktyka, c) aktualizacja i poszerzanie wiedzy, d) kompetencje psychopedagogiczne, e) wykorzystanie TIK w nauczaniu.

W związku z pojawiającymi się problemami podczas edukacji zdalnej ankietowani nauczyciele zgłosili chęć uczestniczenia w szkoleniach o tematyce:

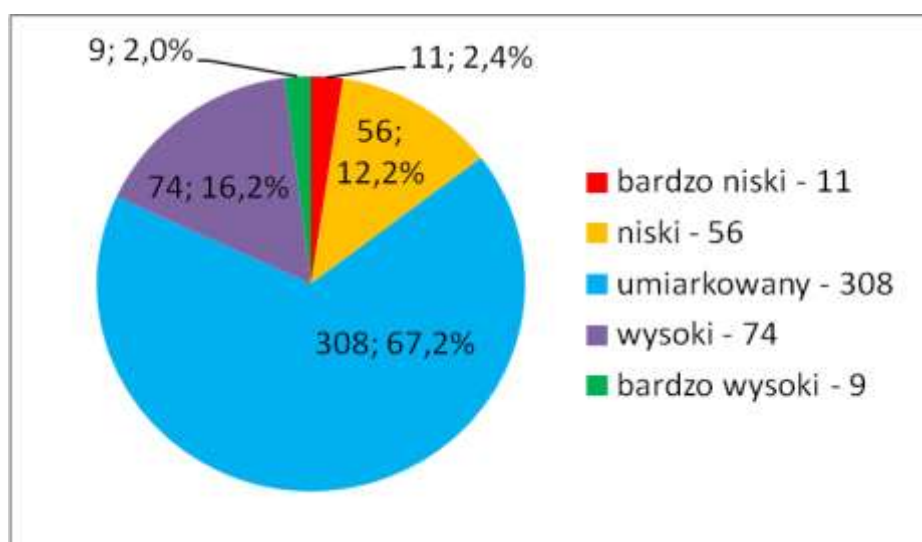
- a) KOMPETENCJE PSYCHOPEDAGOGICZNE (motywowanie uczniów do nauki, sytuacje trudne, kryzysowe, stres, wypalenie zawodowe, psychologiczne uwarunkowania kształcenia w czasie epidemii) – 224 (48,9%),

- b) PODNOSZENIE JAKOŚCI KSZTAŁCENIA (ocenie, wymagania edukacyjne a indywidualne potrzeby ucznia, kształtowanie umiejętności uczenia się, praca z zespołem o zróżnicowanych potrzebach i możliwościach edukacyjnych) – 178 (38,9%),
- c) AKTUALIZACJA I POSZERZANIE WIEDZY (kształtowanie umiejętności emocjonalnych dzieci, osiągnięcia samodzielności, rozwijanie kreatywności dziecka) – 147 (32,1%),
- d) WYKORZYSTANIE TIK W NAUCZANIU i WYCHOWANIU – 142 (32 %),
- e) WYCHOWANIE, OPIEKA, PROFILAKTYKA (współpraca z rodziną, wspomaganie emocjonalne i społeczne uczniów w czasie epidemii, zapobieganie zachowaniom ryzykownym uczniów) – 136 (29,7%),
- f) SZKOLNA KOMUNIKACJA INTERPERSONALNA (w czasie pracy zdalnej) – 107 (23,4%).

Pytanie 21. Jaki jest Pani/Pana poziom zadowolenia z efektów nauczania zdalnego?

Nauczyciele podali poziom zadowolenia z efektów nauczania zdalnego:

- a) bardzo niski – 11 (2,4%),
- b) niski – 56 (12,2%),
- c) umiarkowany – 308 (67,2%),
- d) wysoki – 74 (16,2%),
- e) bardzo wysoki – 9 (2%).

Pytanie 22.1. Proszę dokończyć zdanie: Gdybym mogła/mógł zmienić jedną rzecz w nauczaniu zdalnym, byłoby to...

Nauczyciele uzupełniając zdanie najczęściej odpowiadali w następujący sposób:

- a) dobre zaplecze sprzętowe dla nauczycieli i uczniów w szkole oraz w domu, w tym dobrze działający Internet, dostęp do sprzętu komputerowego – 152,
- b) wprowadzenie obowiązku korzystania przez uczniów z kamer, mikrofonów – 73,
- c) większe zaangażowanie, aktywność, systematyczność i motywacja uczniów do nauki – 34,
- d) nic bym nie zmieniła/zmienił, wszystko było dobrze – 21,
- e) zrezygnowanie z takich zajęć, nie chcę nauczać zdalnie – 19,
- f) zmiana modelu tradycyjnego oceniania na czas nauki zdalnej, by móc oceniać bardziej obiektywnie – 17,
- g) nie wiem, trudno powiedzieć – gdybym wiedziała/wiedział to od razu bym zmienił, nie zastanawiałem się – 15,
- h) krótszy czas pracy przy komputerze uczniów i nauczycieli – 13,
- i) możliwość kontrolowania uczniów, czy są uczciwi – 11,
- j) podział klasy na mniejsze grupy, zmiana czasu pracy, zwiększenie samodzielności uczniów – 9,
- k) zmiana organizacji planu lekcji – rezygnacja z niektórych przedmiotów lub zmniejszenie liczby godzin, równomierne rozłożenie godzin nauki w tygodniu, by umożliwić systematyczną pracę – 8,
- l) powrót do nauczania stacjonarnego, którego nic nie zastąpi – 8,
- m) możliwość kontaktu wzrokowego ze wszystkimi uczniami, obserwacji pracy wszystkich dzieci – 7,
- n) zwiększenie liczby pomocy dydaktycznych, udoskonalenie narzędzi pracy zdalnej – 7,
- o) stosowanie w mniejszym stopniu nauczania metodami podającymi na rzecz metod aktywizujących oraz projektów, „zmiana myślenia nauczycieli o tradycyjnie pojmowanej edukacji, ponieważ w żaden sposób nie da się przenieść modelu szkoły jaki znamy do wirtualnej rzeczywistości, to nie zdaje egzaminu” – 6,
- p) wcześniejsze gruntowne przygotowanie informatyczne nauczycieli i uczniów do pracy zdalnej – 5,
- q) rezygnacja ze sprawdzianów, prac domowych – 5,

- r) mniejsza ingerencja rodziców i opiekunów w pracę ucznia, brak rodziców i dziadków na lekcjach – 4,
- s) bezpośredni kontakt ze wszystkimi uczniami – 4,
- t) umożliwienie nauczycielom wyciągnięcia surowszych konsekwencji wobec uczniów, którzy nie logowali się na zajęcia, nie byli aktywni na lekcjach, udawali problemy ze sprzętem lub ściągali – 3,
- u) praca w placówce – 2,
- v) praca z domu, a nie w szkole – 2,
- w) wsparcie dla dzieci tak, aby niektórzy uczniowie nie byli pozostawieni sami sobie – 2,
- x) większa indywidualizacja zadań – 2,
- y) pozostawienie nauczycielom większej swobody w doborze treści programowych – 2,
- z) inna forma realizacji zajęć – zmiana planu zajęć w celu utworzenia bloków przedmiotowych – 1,
- aa) jednoznaczne określenie czasu, w którym pracuję i czasu prywatnego, w którym nie odbieram wiadomości i telefonów – 1,
- bb) ograniczenia czasowe w przesyłaniu prac przez uczniów – 1,
- cc) skrócenie czasu przygotowania zajęć – 1,
- dd) wprowadzenie nauczania hybrydowego przez cały czas trwania pandemii – 1,
- ee) dofinansowanie zakupu okularów dla nauczycieli, bo spędzali przy komputerze dużo czasu – 1.

Nauczyciele w odpowiedziach na pytanie wymieniali bardzo wiele pomysłów, jednak część ankietowanych nie udzieliła żadnej odpowiedzi. Najlichniesza grupa nauczycieli chciałaby, aby każdy uczeń i nauczyciel miał bardzo dobre zaplecze sprzętowe (komputer, kamera, mikrofon, drukarka z tuszem i papier do własnego użytku). Wśród odpowiedzi znalazły się propozycje dotyczące wymiany sprzętu w szkole, niektórzy natomiast apelowali o dobry sprzęt do dyspozycji nauczycieli i uczniów w domu, ale uniemożliwiający tym ostatnim granie w gry komputerowe. Wskazywano, że powinien to być sprzęt dla wszystkich o tych samych parametrach. Zwracano uwagę na dostęp uczniów i nauczycieli do internetu szerokopasmowego, w celu ułatwienia uczestniczenia w zajęciach online – „chciałabym zawsze łączyć się bez problemów”. Pomysłem na usprawnienie nauczania zdalnego jest wprowadzenie obowiązku korzystania przez uczniów z kamer i mikrofonów. Proponowano obowiązek włączenia kamery przez ucznia i skierowania jej na niego lub jego pracę wykonywaną podczas lekcji. Problem kontrolowania uczniów i ich pracy przewijał się

wielokrotnie; możliwość kontroli wykonywanych poleceń, testów, sprawdzianów jest bardzo ważna dla nauczycieli ze względu na konieczność sprawiedliwego, obiektywnego i uczciwego oceniania. Wśród respondentów byli tacy, którzy zrezygnowaliby chętnie z różnych form oceniania osiągnięć i kontroli nabytych umiejętności oraz wiedzy uczniów. Część badanych, postulowała dostosowanie zasad oceniania na czas nauki zdalnej. Nauczyciele wskazywali również na potrzebę większego zaangażowania uczniów podczas lekcji online oraz systematycznej pracy i obowiązkowego udziału w zajęciach. Odpowiedzi ankietowanych wskazały trudności, z którymi mierzyli się uczniowie i nauczyciele podczas kształcenia na odległość, takie jak: brak wcześniejszego przygotowania do pracy zdalnej, długi czas pracy uczniów i nauczycieli przy komputerze, brak motywacji uczniów do nauki, brak bezpośredniego kontaktu, zbyt liczne grupy uczniów – „trudno pracować z grupą trzydziestoosobową”. Wśród badanych znalazła się grupa osób (4,6%), która nie widzi potrzeby wprowadzania zmian w kształceniu na odległość, ponieważ według nich wszystko odbywało się prawidłowo. Podobna liczebnie grupa ankietowanych (4,1%) zrezygnowałaby z takiej formy zajęć – „nie chcę nauczać zdalnie!”.

Część odpowiedzi dotycząca oczekiwań nauczycieli miała charakter życzeniowy, skierowany w głównej mierze chyba do siebie samych, np.: ograniczenie czasowe w przesyłaniu prac przez uczniów, skrócenie czasu przygotowania zajęć, większa indywidualizacja zadań, czy rezygnacja z zadawania prac domowych.

Pytanie 22.2. Proszę dokończyć zdanie: Kiedy przypominam sobie szkołę sprzed pandemii, najbardziej tęsknię za...

Nauczyciele uzupełniając zdanie najczęściej odpowiadali w następujący sposób:

- a) kontaktem za uczniami – 249,
- b) relacjami z zespołem, z innymi nauczycielami, pracownikami szkoły – 37,
- c) normalnością – 24,
- d) wycieczkami, wyjściem do kina, na boisko, zajęciami poza budynkiem szkoły, apelami – 23,
- e) sprawiedliwym, obiektywnym ocenianiem – 13,
- f) aktywnością uczniów, motywacją uczniów, uczniami „którym się chce” – 13,
- g) pracą w salach lekcyjnych, pracowniach – 12,
- h) brakiem maseczki, wyjściem z domu, brakiem restrykcji, brakiem ograniczeń, wolnością – 11,
- i) nie tęsknię za szkołą sprzed pandemii – 10,

- j) gwarem, gadulstwem, śmiechem uczniów – 10,
- k) poczuciem bezpieczeństwa, spokojem, stabilnością emocjonalną i psychiczną – 9,
- l) dyscypliną – 2,
- m) większym skupieniem uczniów na zajęciach edukacyjnych – 2,
- n) trudno powiedzieć – 1,
- o) za niczym nie tęsknię, jest tak jak było – 1,
- p) brakiem strachu, że zarażę się od uczniów – 1.

Po analizie odpowiedzi na pytanie otwarte „Kiedy przypominam sobie szkołę sprzed pandemii, najbardziej tęsknię za...” uzyskaliśmy informację, że nauczyciele najbardziej tęsknią za kontaktem z uczniami, innymi nauczycielami i pracownikami szkoły. Ważne dla nich okazały się zarówno wycieczki, wyjścia do kina, zajęcia poza budynkiem szkoły, apele jak i tradycyjna praca w salach lekcyjnych z gwarem i śmiechem uczniów. Nauczyciele tęsknili za normalnością, czyli: brakiem restrykcji związanych z pandemią COVID-19, aktywnością uczniów, obiektywnym ocenianiem, poczuciem bezpieczeństwa, spokojem, stabilnością emocjonalną i psychiczną. Nieliczna grupa nauczycieli (2%) stwierdziła, że nie tęskni za szkołą sprzed pandemii. Część ankietowanych nie udzieliła żadnej odpowiedzi.

Pytanie 22.3. Proszę dokończyć zdanie: Chciałabym/chciałbym, żeby po powrocie do lekcji w szkole pozostało z nauczania zdalnego...

Nauczyciele uzupełniając zdanie najczęściej odpowiadali w następujący sposób:

- a) wykorzystanie TIK na lekcjach oraz zajęciach dodatkowych, korzystanie z filmów, prezentacji, gier edukacyjnych, aplikacji internetowych i materiałów edukacyjnych dostępnych online – 80,
- b) nic – 52,
- c) wykorzystanie aplikacji Teams w nauczaniu, komunikowaniu się, sprawdzaniu wiedzy uczniów oraz w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych: zadawanie prac domowych, prac dodatkowych, tworzenie zadań i automatyczne zbieranie odpowiedzi, komunikowanie się na czacie, korzystanie z wbudowanej tablicy interaktywnej, prowadzenie dodatkowych zajęć i konsultacji w Teams, edukacja ucznia podczas jego choroby – 50,
- d) nie mam zdania, nie wiem, trudno powiedzieć lub brak odpowiedzi – 43,
- e) rady pedagogiczne, spotkania nauczycieli online, szkolenia online – 34,
- f) sprawdzanie wiedzy uczniów online (testy, zadania, gry edukacyjne, quizy, ćwiczenia interaktywne) – 29,

- g) spotkania nauczycieli z rodzicami online (np. w Teams) i możliwość przesyłania im wiadomości – 21,
- h) kontakt z uczniami za pomocą komunikatorów, e-maili, e-dziennika, konsultacje online – 17,
- i) możliwość korzystania z platform internetowych, umożliwiających zdalne nauczanie, umieszczanie na nich dodatkowych materiałów edukacyjnych, prowadzenie zajęć obowiązkowych i dodatkowych, prowadzenie konsultacji – 16,
- j) nabywanie przez uczniów wiedzy i umiejętności przekazywanych na lekcjach online – 16,
- k) możliwość elektronicznego przesyłania przez uczniów prac domowych i zadań oraz wykonywania prac pisemnych w edytorze tekstu, w celu ułatwienia ich czytania – 14,
- l) wspomnienie – 13,
- m) zwiększenie dostępności do komputerów i tabletów w szkole, korzystanie z dobrego sprzętu multimedialnego w każdej sali lekcyjnej i szybkiego łącza internetowego – 13,
- n) możliwość indywidualnej pracy z uczniem online, praca w grupach i różnych zespołach, praca z uczniem przewlekle chorym – 12,
- o) wykorzystanie komputera i Internetu podczas zajęć do zdobywania i udostępniania informacji oraz materiałów edukacyjnych uczniom, praca w chmurze – 11,
- p) podniesienie kompetencji cyfrowych nauczyciel i uczniów – 10,
- q) dyscyplina i cisza, która była na zdalnym nauczaniu, możliwość wyciszenia ucznia, który przeszkadza, możliwość zgłaszania się uczniów do odpowiedzi po zaznaczeniu w komunikatorze podniesionej dłoni – 8,
- r) stosowanie nauczania zdalnego, jako uzupełnienie stacjonarnego – 7,
- s) aktywność i zaangażowanie uczniów podczas lekcji online – 7,
- t) możliwość szybkiej komunikacji między członkami społeczności szkolnej: uczniami, nauczycielami, rodzicami, za pomocą rozmów online, czatu, e-dziennika – 7,
- u) większa samodzielność i sumienność uczniów w uczeniu się oraz świadomość bezpośredniego wpływu na efekty nauczania – 6,
- v) spokój, cisza na lekcji, zdecydowanie lepsze zachowanie uczniów na lekcji, brak konieczności ciągłego uspakajania klasy, miła atmosfera na lekcji, dobre relacje z uczniami – 5,
- w) zaangażowanie rodziców w proces nauczania ich dzieci, praca rodziców z dzieckiem w domu – 5,

- x) poczucie obowiązku pracy online i odrabiania prac domowych przez uczniów – 4,
- y) więcej prac w formie projektu z wykorzystaniem aplikacji internetowych – 3,
- z) dostęp do nowych metod nauczania – 2,
- aa) nauka przez zabawę – 1,
- bb) wsparcie dyrektora szkoły podczas nauczania zdalnego – 1,
- cc) raczej nie chciałbym powrotu do tego typu lekcji – 1.

Nauczyciele w pytaniu otwartym wypowiedzieli się na temat – co powinno pozostać z nauczania zdalnego. Większość ankietowanych chciałoby, by po powrocie do nauczania stacjonarnego pozostało z edukacji zdalnej częste korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnej na zajęciach lekcyjnych i zajęciach dodatkowych; korzystanie z filmów, prezentacji, gier edukacyjnych, aplikacji internetowych i materiałów edukacyjnych dostępnych online. Ważnym elementem nauczania powinno stać się wykorzystanie aplikacji Teams w komunikacji z uczniami oraz w nauczaniu, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć rozwijających uzdolnienia i w sytuacjach związanych z nieobecnością ucznia w szkole, spowodowaną chorobą. Nauczyciele dostrzegli ogromne możliwości aplikacji w przekazywaniu wiedzy uczniom, sprawdzaniu osiągnięć, przekazywaniu dodatkowych informacji, sprawnej komunikacji i możliwości aktywizowania oraz dyscyplinowania uczniów podczas zajęć. Znacząca część nauczycieli jest zainteresowana uczestnictwem w radach pedagogicznych, spotkaniach z rodzicami i szkoleniach online, szczególnie w sytuacjach zagrożenia pandemią chorób zakaźnych. Nauczyciele chcieliby częściej wykorzystywać w edukacji stacjonarnej możliwość sprawdzania wiedzy uczniów za pomocą testów online i zadań wykonywanych na komputerze, gdyż ułatwia im to czytanie oraz ocenianie prac uczniów. Ważna jest dla nauczycieli możliwość korzystania z platform internetowych, umożliwiających umieszczanie na nich dodatkowych materiałów edukacyjnych, prowadzenie zajęć obowiązkowych i dodatkowych, konsultacji dla uczniów oraz spotkań z rodzicami. Nauczyciele, powołując się na doświadczenia w edukacji zdalnej, podkreślają konieczność zwiększenia dostępności do komputerów i tabletów w szkole, potrzebę korzystania z dobrego sprzętu multimedialnego w każdej sali lekcyjnej i szybkiego, bezawaryjnego łącza internetowego. Zwrócili również uwagę na pozytywny aspekt nauczania online – podniesienie kompetencji cyfrowych nauczycieli i uczniów, głównie zdobycie umiejętności sprawnej pracy na komputerze i wyszukiwania informacji w Internecie.

Pytanie 23. Jak zmieniła się w Pani/Pana szkole częstotliwość zachowań wpisujących się w cyberprzemoc (np. wyzywanie, umieszczanie ośmieszających komentarzy, zdjęć, filmów, wykluczenie z grupy w Internecie) skierowanych przeciw uczniom?

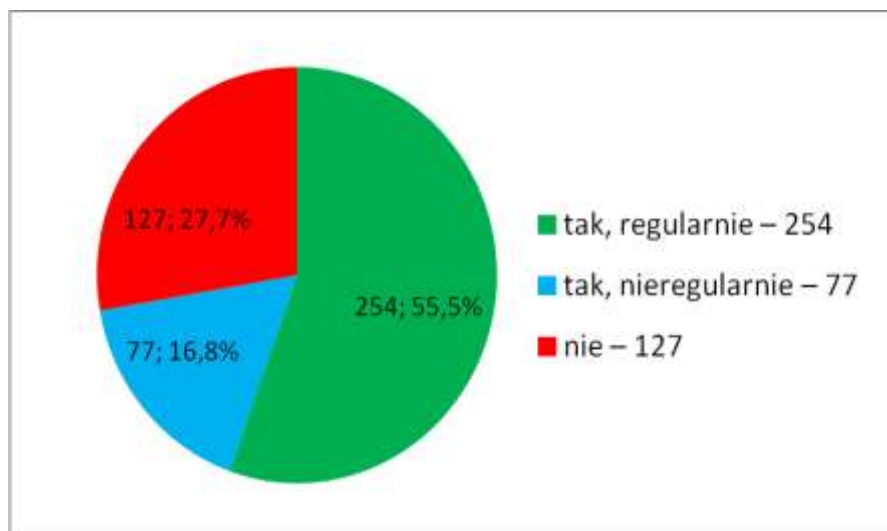
Nauczyciele na pytanie o zmianę częstotliwości zachowań wpisujących się w cyberprzemoc odpowiedzieli następująco:

- a) trudno powiedzieć – (68,1%),
- b) teraz jest mniej więcej tyle samo takich zachowań co w czasie nauczania tradycyjnego – 49 (10,7%),
- c) nigdy nie odnotowaliśmy w szkole takich zachowań – 36 (7,9%),
- d) teraz jest więcej takich zachowań, niż przed wprowadzeniem kształcenia na odległość – 31 (6,8%),
- e) teraz jest mniej takich zachowań, niż przed wprowadzeniem kształcenia na odległość – 14 (3,1%),
- f) takie zachowania miały miejsce tylko podczas kształcenia na odległość – 10 (2,2%),
- g) takie zachowania miały miejsce tylko podczas nauczania stacjonarnego – 6 (1,3%).

POMOC PSYCHOLOGICZNO–PEDAGOGICZNA

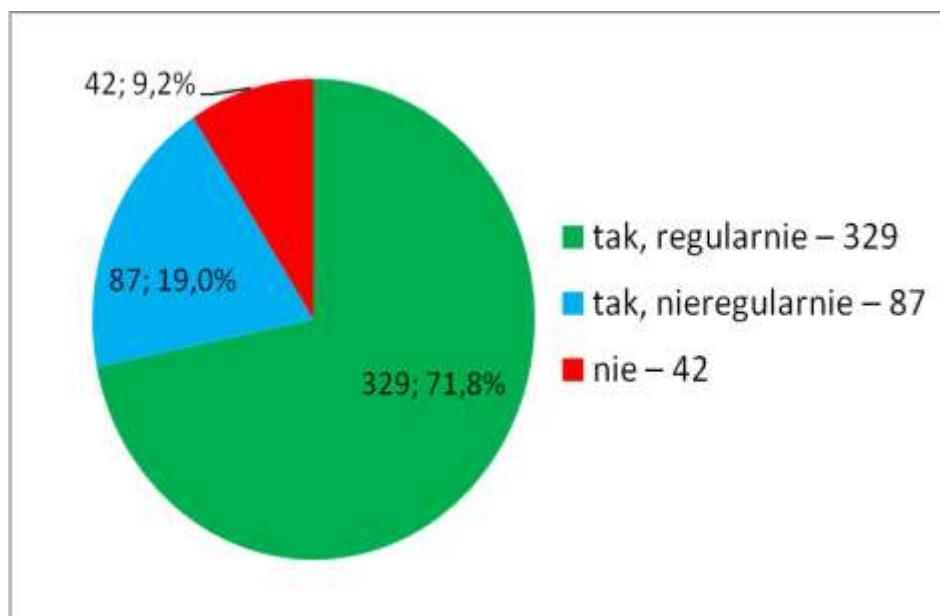
Pytanie 24. Czy Pani/Pana szkoła oferowała nauczycielom pomoc psychologiczno-pedagogiczną w okresie kształcenia na odległość?

Większość ankietowanych nauczycieli stwierdziło, że szkoła oferowała im pomoc psychologiczno-pedagogiczną w okresie kształcenia na odległość: regularnie – 254 (55,5%), nieregularnie – 77 (16,8%). Do braku pomocy przyznało się – 127 (27,7%) nauczycieli.

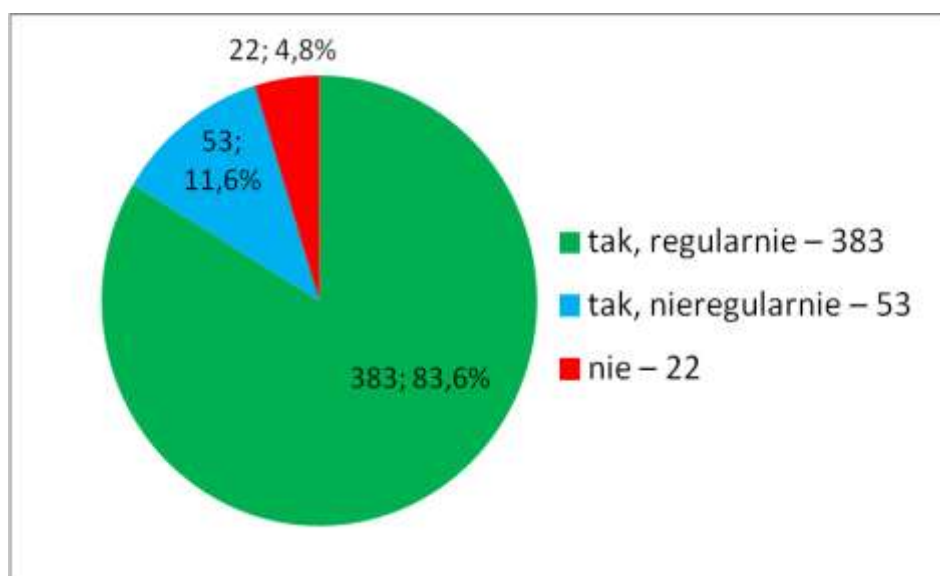
Pytanie 25. Czy Pani/Pana szkoła oferowała rodzicom pomoc psychologiczno-pedagogiczną w okresie kształcenia na odległość?

Ankietowani nauczyciele stwierdzili, że szkoła oferowała rodzicom pomoc psychologiczno-pedagogiczną w okresie kształcenia na odległość: regularnie – 329 (71,8%), nieregularnie – 87 (19%). Brak wsparcia dla rodziców zaznaczyło 42 (9,2%) nauczycieli.

Pytanie 26. Czy Pani/Pana szkoła oferowała uczniom pomoc psychologiczno-pedagogiczną w okresie kształcenia na odległość?

Prawie wszyscy nauczyciele stwierdzili, że szkoła oferowała uczniom pomoc psychologiczno-pedagogiczną w okresie kształcenia na odległość: regularnie – 383 (83,6%), nieregularnie – 53 (11,6%). Brak wsparcia dla uczniów zaznaczyło 22 (4,8%) nauczycieli.

Pytanie 27. Proszę wybrać formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej według Pani/Pana najskuteczniejsze dla nauczycieli.

Nauczyciele przyznali, że najskuteczniejsze dla nich formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej to:

- a) konsultacje z pedagogiem szkolnym oraz innymi specjalistami – 299 (65,3%),
- b) rozmowy i porady telefoniczne oraz mailowe z psychologiem – 206 (45%),
- c) rozmowy z nauczycielami wspomagającymi – 159 (34,7%),
- d) rozmowy i porady/konsultacji z psychologiem, pedagogiem, specjalistą z poradni psychologiczno-pedagogicznej – 159 (34,7%),
- e) udostępnienie adresów instytucji wsparcia – 115 (25,1%),
- f) tworzenie grup wsparcia na serwisach społecznościowych i komunikatorach – 93 (20,3%).

Pytanie 28. Proszę wybrać formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej wg Pani/Pana najskuteczniejsze dla rodziców uczniów.

Z podanych odpowiedzi wynika, że najskuteczniejsze dla rodziców formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej to:

- a) porady i rozmowy zdalne z psychologiem i/lub pedagogiem szkolnym – 330 (72,1%),
- b) rozmowy zdalne z nauczycielami – 258 (56,3%),
- c) regularne dyżury pedagoga/psychologa szkolnego – 250 (54,6%),
- d) porady i rozmowy zdalne z psychologiem i/lub pedagogiem z poradni psychologiczno-pedagogicznej – 195 (42,6%),
- e) poradniki dla rodziców dostępne na stronie szkoły – 109 (23,8%).

Pytanie 29. Proszę wybrać formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej według Pani/Pana najskuteczniejsze dla uczniów w okresie kształcenia na odległość.

Najskuteczniejsze dla uczniów formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej to:

- a) częsta wymiana informacji i wsparcie wychowawcy – 354 (77,3%),
- b) osobisty dyżur pedagoga szkolnego w szkole z możliwością kontaktu bezpośredniego lub telefonicznego – 272 (59,4%),
- c) zdalny kontakt z pedagogiem i/lub psychologiem (np. telefoniczny, profile na portalach społecznościowych lub kontakt przez komunikatory internetowe) – 247 (53,9%),
- d) porady i rozmowy zdalne z psychologiem i/lub pedagogiem z poradni psychologiczno-pedagogicznej – 157 (34,3%),

- e) porady i konsultacje oraz interwencje na terenie szkoły z psychologiem i/lub pedagogiem z poradni psychologiczno-pedagogicznej – 145(31,7%),
- f) warsztaty integracyjne – 145 (31,7%),
- g) zdalne zajęcia dla uczniów (prowadzone przez psychologów i/lub pedagogów) – 137 (29,9%),
- h) zajęcia korekcyjno-kompensacyjne –130 (28,4%),
- i) rozwijające uzdolnienia – 111 (24,2%).

III. WNIOSKI

Analizując odpowiedzi ankietowanych nauczycieli należy stwierdzić, że nauczyciele dość sprawnie funkcjonowali w czasie pandemii COVID-19, w roku szkolnym 2020/2021. Znaczna grupa badanych nauczycieli na początku pracy zdalnej nie była przygotowana do prowadzenia zajęć na odległość, nisko oceniała stopień swojego przygotowania do prowadzenia zajęć w takiej formie. Zagrożenie koronawirusem i konieczność kształcenia zdalnego zmobilizowała nauczycieli do udziału w szkoleniach dotyczących wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w nauczaniu. Na początku roku szkolnego 2020/2021 Samorządowy Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach zorganizował szkolenia „MS Office 365 – praca w aplikacji Teams”, na których nauczyciele zostali wyposażeni w podstawową wiedzę z zakresu wykorzystania platformy firmy Microsoft w edukacji zdalnej oraz sprawnego komunikowania się z uczniami i rodzicami za pomocą aplikacji Teams. Nauczyciele w ciągu roku szkolnego szkolili się na webinarach oraz samodoskonalili się, np. korzystając z informacji oraz prezentacji i filmów instruktażowych dostępnych w Internecie. Do dyspozycji mieli również materiały dostępne na platformie edukacyjnej ośrodka metodycznego.

Obowiązkowe nauczanie zdalne w czasie pandemii COVID-19 skłoniło nauczycieli do częstszego niż w nauczaniu tradycyjnym sięgania po narzędzia cyfrowe, które dotychczas miały dużo mniejsze zastosowanie w procesie dydaktycznym. W stosunku do okresu przed pandemią wzrosła liczba osób, które te narzędzia wykorzystują w bardzo zróżnicowany sposób – od przygotowywania prostych informacji, testów, krzyżówek sprawdzających wiedzę, po programy aktywizujące uczniów, takie jak gry edukacyjne i ćwiczenia interaktywne.

Obecnie 93% badanych nauczycieli przyznaje, że jest dobrze i bardzo dobrze przygotowana do prowadzenia zajęć online. Wysoki oraz bardzo wysoki poziom zadowolenia z efektów nauczania zdalnego stwierdza 18,2% nauczycieli, a 67,2% ankietowanych podaje umiarkowany stopień zadowolenia.

Samodoskonalenie, udział w zorganizowanych szkoleniach zdalnych, pomoc koleżanek i kolegów, przyczyniły się do wzrostu kompetencji cyfrowych i wiary we własne możliwości. Nauczyciele wskazywali na bardzo częste wykorzystywanie podczas lekcji online własnych materiałów cyfrowych i papierowych. W dalszej kolejności wymieniali strony i zasoby wydawnictw, e-podręczniki oraz materiały przygotowane przez MEN. Zatem można wnioskować, że nauczyciele są grupą zawodową niezwykle kreatywną i potrafią dostosować swoją pracę do każdej zaistniałej sytuacji.

Dane pozyskane w trakcie badania pokazały, że kształcenie na odległość było prowadzone najczęściej z użyciem metod i form stosowanych w nauczaniu stacjonarnym. Przeważały tradycyjne metody podające, nauczyciele rzadko sięgali po nowoczesne metody, które aktywizowałyby uczniów w trakcie zajęć lekcyjnych, takie jak WebQuest, symulacje, drzewo decyzyjne, odwrócona klasa. Bardzo rzadko pracowali z uczniami stosując podział na grupy, ale często stosowali pracę indywidualną, która jest ważna w nauczaniu uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Sprawdzanie stopnia opanowania wiedzy i umiejętności przez uczniów odbywało się głównie poprzez odpowiedzi ustne i w formie pisemnej. Rzadko natomiast wykorzystywano do oceniania uczniów prace praktyczne.

Wszyscy nauczyciele, którzy brali udział w badaniu, po wprowadzeniu kształcenia na odległość utrzymywali kontakt z rodzicami. Należy zwrócić uwagę, że w tym czasie nauczyciele różnicowali i wzbogacili formy kontraktu przez wprowadzenie narzędzi cyfrowych. Kolejny raz nauczyciele dowiedli, że chcą i potrafią dostosowywać sposób pracy do aktualnej sytuacji.

Wśród problemów związanych z prawidłowym prowadzeniem zajęć w ramach edukacji zdalnej nauczyciele wskazywali często na brak odpowiedniego sprzętu i dostępu do Internetu (zarówno, jeśli chodzi o uczniów, jak i nauczycieli). Powodowało to utrudnienia w prowadzeniu zajęć, nawiązywaniu kontaktu ze wszystkimi uczniami, niepewność i sytuacje stresowe u uczniów i nauczycieli. Kolejnym ważnym problemem był zbyt długi czas spędzany przy komputerze przez ankietowanych nauczycieli i przez uczniów, a co za tym idzie problemy zdrowotne, stres i przeciążenie pracą. Znaczna grupa badanych stwierdziła,

że przygotowanie się do zajęć zdalnych było dla nich bardziej pracochłonne, niż w nauczaniu tradycyjnym. Respondenci mieli również problemy ze sprawdzaniem i ocenianiem efektów nauczania. Zdarzało się, że uczniowie korzystali z niedozwolonych pomocy lub wsparcia rodziców w trakcie pisania sprawdzianów oraz wykonywania ćwiczeń i zadań domowych. Nie było problemów w kontaktach z dyrekcją szkoły, nauczycielami oraz w utrzymaniu dobrych relacji z rodzicami uczniów.

Kształcenie po wprowadzeniu nauczania zdalnego było dla nauczycieli dużym wyzwaniem, nie tylko organizacyjnym i metodycznym, ale i psychologicznym. Jeśli chodzi o samopoczucie nauczycieli w okresie kształcenia na odległość, to należy wskazać na wiele różnych odczuć i uczuć. Od obaw, złości, rozdrażnienia, zmęczenia, braku pewności, po zadowolenie. Ważne wydają się czynniki wpływające na te uczucia. Obawy, niepewność czy złość pojawiały się w związku z pracą uczniów, własnymi możliwościami tyczącymi obsługi aplikacji internetowych i programów komputerowych. Nauczyciele wskazywali też na nieprzyjemne uczucia związane ze swoimi zachowaniami i wyglądem przed kamerą. Respondenci byli zmęczeni nadmiarem informacji, siedzeniem przy komputerze, ciągłą gotowością do odbierania wiadomości i przesyłanych prac uczniowskich. Źródłem zadowolenia była przede wszystkim satysfakcja z dobrego przygotowania się do zajęć oraz możliwość prowadzenia lekcji online z domu oraz udział w zdalnych szkoleniach.

U ponad 60% uczniów nauczyciele zaobserwowali oznaki lekkiego lub dużego przemęczenia, co zapewne wpłynęło również na zaznaczanie w ankiecie przez większość nauczycieli umiarkowanego zadowolenia z efektów zdalnego nauczania. 18,2% ankietowanych oceniło efekt kształcenia online jako wysoki i bardzo wysoki.

Wiedza nauczycieli o zachowaniach uczniów związanych z cyberprzemocą w czasie zdalnej nauki jest niewielka – prawie 70% ankietowanych odpowiedziało, że trudno im określić skalę występujących, niepokojących zjawisk. Analiza pozostałych danych pokazuje, że kształcenie na odległość nie wpłynęło znacząco na zwiększenie częstotliwości zachowań związanych z cyberprzemocą, ponieważ według respondentów teraz jest mniej więcej tyle samo takich zachowań, co w czasie nauczania tradycyjnego.

Według badanych edukacja na odległość znacznie ograniczała prowadzenie zajęć z wychowawcą w taki sposób, by umożliwić osiągnięcie zakładanych celów. Zdecydowana większość ankietowanych nauczycieli uważa, że czynniki utrudniające realizację zajęć z wychowawcą wiążą się z brakiem bezpośredniego kontaktu nauczycieli z uczniami oraz ograniczeniami technicznymi. Wyniki badań pokazują jednak, że prowadzenie zajęć

z nastawieniem na realizację celów wychowawczych, choć jest utrudnione, to nie jest niemożliwe.

Prawie wszyscy badani nauczyciele nie mieli problemu z dostosowaniem swoich działań do potrzeb i możliwości uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Zmiana sposobu kształcenia ze stacjonarnego na zdalny była dużym wyzwaniem organizacyjnym, edukacyjnym, ale także emocjonalnym dla uczniów, ich rodziców i nauczycieli, na którą nie byli przygotowani. Wymienione grupy nie zostały pozostawione same sobie, szkoły zadbały o ich dobrostan. Większość ankietowanych nauczycieli stwierdziło, że szkoła regularnie oferowała im oraz uczniom i rodzicom pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Najskuteczniejszą formą wsparcia okazał się kontakt z drugim człowiekiem. Wskazywano więc na rozmowy online i konsultacje z wychowawcą, pedagogiem szkolnym, psychologiem oraz innymi specjalistami, rozmowy i porady telefoniczne oraz mailowe z psychologiem, rozmowy zdalne z nauczycielami przedmiotów oraz nauczycielami wspomagającymi, rozmowy i konsultacje ze specjalistą z poradni psychologiczno-pedagogicznej. Respondenci wśród form pomocy wymieniali także tworzenie grup wsparcia na serwisach społecznościowych i komunikatorach, umieszczanie poradników dla rodziców na stronie internetowej szkoły, warsztaty integracyjne, zdalne zajęcia dla uczniów, prowadzone przez psychologów lub pedagogów, zajęcia rozwijające uzdolnienia.

IV. REKOMENDACJE

1. Należy zapoznać dyrektorów szkół i nauczycieli z ofertą szkoleń, głównie z zakresu kompetencji psychopedagogicznych (szczególnie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego uczniów), podnoszenia jakości kształcenia, aktualizacji wiedzy oraz korzystania w procesie kształcenia z narzędzi i zasobów cyfrowych oraz metod kształcenia, wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne.
2. Nadal szkolić nauczycieli z obsługi platform edukacyjnych oraz popularnych, bezpłatnych aplikacji i narzędzi online, przydatnych w nauczaniu zdalnym różnych przedmiotów.
3. Poszerzać i aktualizować wiedzę i umiejętności nauczycieli z zakresu stosowania metod aktywizujących w nauczaniu oraz metod pracy z uczniami online.
4. Wspomagać pedagogów i psychologów szkolnych, pracujących z uczniami, rodzicami i nauczycielami, w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, organizowaniu

konsultacji indywidualnych, w tym dodatkowych warsztatów dla uczniów na temat samodzielnego uczenia się.

5. Część rad pedagogicznych i szkoleń dla nauczycieli należy przeprowadzać online, szczególnie w sytuacjach zagrożenia pandemią chorób zakaźnych.
6. Nauczanie zdalne należy traktować jako uzupełnienie edukacji stacjonarnej. Ważna jest umiejętność korzystania z usługi MS Office 365, a szczególnie z aplikacji Teams i Forms, do przekazywania i sprawdzania wiedzy uczniów.
7. Ważne jest, by nauczyciele:
 - a) stosowali jednolite standardy nauczania zdalnego w danej placówce oświatowej,
 - b) dostosowywali na potrzeby edukacji zdalnej zasady oceniania i sprawdzania wiedzy oraz umiejętności uczniów,
 - c) podczas nauczania online stosowali pracę w grupach oraz indywidualizowali pracę z uczniami, szczególnie z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniem będącym w szczególnej sytuacji życiowej,
 - d) dbali o relacje z wychowankami poprzez częsty kontakt i rozmowy online, pamiętając, że uczniowie potrzebują bezpośredniego kontaktu zarówno z rówieśnikami jak i nauczycielami,
 - e) monitorowali zjawiska związane z cyberprzemocą i podejmowali działania profilaktyczne,
 - f) dbali o sprzęt komputerowy oraz zabiegali o jego unowocześnienie, by sprawnie i bezpiecznie pracować online.

W raporcie wykorzystano obraz ze strony <https://pixabay.com/pl/images/search/nauczanie%20zdalne/>